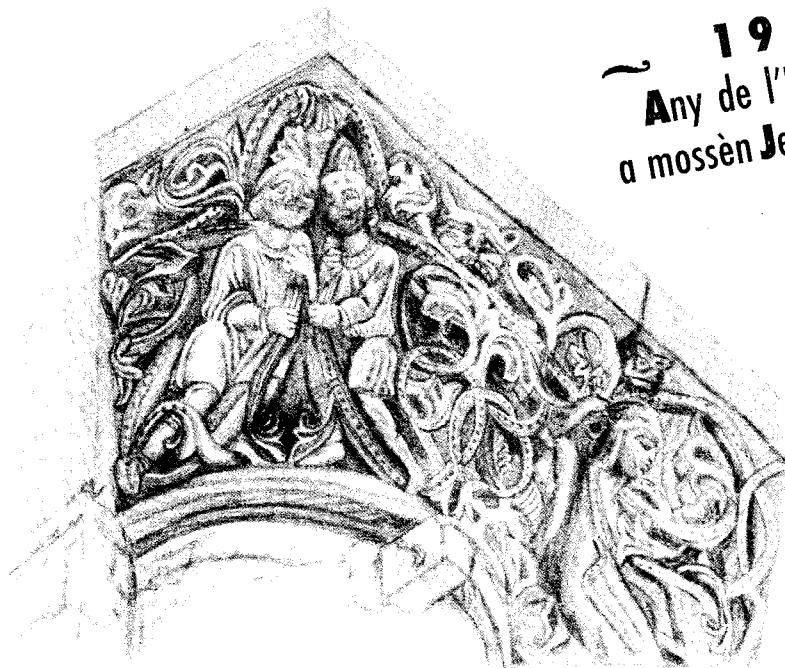

GOMBAU DE CAMPORRELLS, BISBE DE LLEIDA

A L'ALBA DEL SEGLE XIII

Edició a cura d'Isidro G. BANGO i Joan J. BUSQUETA

~ 1996 ~
Any de l'Homenatge
a mossèn Jesús Tarragona

DIA DE LA SEU VELLA DE 1995

AMICS DE LA SEU VELLA
LLEIDA
1996

EL BESTIARI DE CORPUS A LA SEU DE LLEIDA DURANT L'EDAT MODERNA

Ramon MIRÓ

0. OBSERVACIONS PRÈVIES

El present treball es basa en la consulta de la sèrie de llibres de comptes de l'obra de la Seu de Lleida i d'alguns anys d'actes capitulars quan hem cregut que podríem trobar-hi decisions importants respecte a variacions constatades a les despeses.

Els quaderns de comptes es troben relligats i enquadernats, però en força llibres els trobem relligats en ordre cronològic invers. Aquest fet i que sovint als quaderns hi ha una colla de fulls finals en blanc ens han decidit a fer la foliació individualment per quaderns; quan remetem a número de foli es tracta, doncs, del número de foli referent al quadern de l'any en qüestió.¹

Complementem el present treball —inici d'una investigació més àmplia sobre el teatre i els fasts de la Seu— amb una selecció dels textos més significatius sobre el funcionament del bestiari a la processó de Corpus i, ocasionalment, en altres celebracions ciutadanes. Quan fem referència a

1. Fem l'observació perquè, si bé en molts quaderns hem introduït per primera vegada la foliació, en altres l'hem sobreposada a una altra de diferent que, o bé foliava per separat rebudes i dates, o bé seguia linealment el llibre.

algun d'aquests textos durant el treball, els parafrasegem lliurement sense donar les referències completes, puix que ja es troben a l'annex; si fem referència a altres textos no inclosos a l'annex, en donem la referència completa si ens interessa ressaltar-ne algun aspecte.

1. PRECEDENTS

En parlar del bestiar de la processó de Corpus que anava a càrrec del Capítol de la Seu durant l'edat moderna ens referim bàsicament al drac i a l'àguila. Pot ser que fos més ampli i hi hagués cavalls cotoners, per exemple, però en aquest cas caldrà trobar les despeses en alguna altra institució.

Encara no hem aprofundit prou en l'estudi de la processó de Corpus a Lleida durant els últims segles de l'edat mitjana com per fer afirmacions categòriques respecte a l'existència o no d'un bestiar medieval precedent i/o anàleg al que hem pogut documentar a l'edat moderna.

Existint-ne força mostres a Barcelona, i en el segle xv en una vila com Cervera, podem pensar que fóra lògic que també n'hi hagués hagut. Però ni els estudis apareguts fins avui,² ni les dades que en aquest moment coneixem ens permeten constatar-ho.

És força probable també que, si haguessin existit, en trobéssim referències a les recepcions reials organitzades per la Paeria, com era costum als llocs on sabem que en tenien.³ Per aquesta banda el silenci és, igualment, significatiu.

2. INTRODUCCIÓ DEL BESTIARI

El drac i l'àguila foren construïts a càrrec del Capítol amb pocs anys de diferència. El 1551 es construïa el drac⁴ i cinc anys més tard, el 1556, l'àguila.

2. Bàsicament ens referim als de Jaime Villanueva (1851), Luis Rubio (1949 i 1973) i Josep Lladonosa (1964 i 1972).

3. Podem comprovar-ne l'absència, per exemple, a l'entrada de Joan I (el trenta d'octubre de 1458), recentment transcrita i publicada per Joan J. Busqueta i Montserrat Macià (1995, pàgs. 85-95). Al mateix treball transcriuen també l'entrada a Barcelona (el vint-i-dos de novembre del mateix any), i hi figura una desfilada de menestrals i artistes. "quascums ab lo pus bell entramès que pogueren" (pàg. 97). És en algun d'aquests entremesos, on acostuma a haver-hi el drac o l'àguila, quan les relacions són més explícites.

4. Lladonosa donava el 1671 com a primera data sobre documentació del drac, al seu estudi sobre l'Eucaristia a Lleida (1964, pàg. 71), en base a Villanueva (1851, pàg. 95). A la *Història de Lleida*, però, ja referència aquesta primera data (1974, pàg. 243).

Tot i que a la despesa per a la construcció del drac consta que es fa per manament del Capítol, no hem pogut localitzar l'acta d'aquest manament. Hem consultat el *Registre borrador de 1542-1552*, l'únic localitzable, i hi ha un salt del vint-i-u de març de 1551 al setembre de l'any següent; aquest parèntesi en blanc ve a correspondre al temps en què hauria d'haver-hi la resolució de construir el drac i, potser, fins i tot la possible motivació.

Tant en el cas del drac com en el de l'àguila, l'encarregat principal de construir-los fou el pintor Joan Ximénez. El trobem treballant per al Capítol als comptes de l'obra de l'any 1547, i després hi apareix pràcticament cada any fins al 1577; a partir de l'any següent continuarà en el seu lloc Melcior Ximénez (de vegades ja catalanitzat en la forma Ximenis), probablement fill seu.

El Capítol pagà a Joan Ximénez per la construcció del drac i per pintar-lo sis-cents sous, és a dir, trenta lliures. I despengué poc més d'una lliura en la compra de catorze alnes de tela per a fer "una cuberta per al drac". També és possible que al compte global de quaranta lliures que pagaren "per a la farramenta" a mestre Gaspar Merola, serraller, hi hagués elements usats per al bastiment del drac.

Aquell mateix any, 1551, pagà sis sous a qui portà el drac a la processó de Corpus. I a la despesa del procurador de l'obra per l'entrada del príncep, consigna també haver comprat a Miquel Ozias, espaser, deu lliures de pólvora i coets per al drac.

Des de la primera aparició del drac, doncs, ja hi ha despesa en coets i, sembla, un ús ampli, per a la processó de Corpus i per als fasts ciutadans. Alhora, hi ha despeses de manteniment i/o continuïtat, com és el cas de la coberta per guardar-lo i del motlle de fer coets per al drac, comprat a mestre Mas, torner.

L'any següent consta que el drac sortí tant a la processó de Corpus com a la processó de Nostra Senyora d'Agost; consta també qui fou el portador, "Joan, lo fosser", i que cobrà sis sous per cada processó.

No sembla que hi hagués ningú expert en fer els coets amb el motlle, perquè pagaren a mestre Ximénez, pintor, trenta-dos sous pel cost i port de sis dotzenes de coets, de Cervera.

Els anys 1553-1555, no és especificat el portador; cobra vuit sous per portar el drac a la processó de Corpus i no consta ja que figuri a la de Nostra Senyora d'Agost o de l'Assumpció.

El 1556 feren fer l'àguila. A l'acta capitular del vint-i-dos de juny fou determinat que el degà i el canonge Castellbell "fassen fer una àguila com la de Barzalona per a la professó del Corpus".

Mestre Joan Ximénez, pintor, cobrà mil dos-cents sous (seixanta lliures) per haver-la fet. No podia haver anat a la processó de Corpus d'aquell any, però sí que potser ja participà als fasts per la vinguda de l'emperador, dels quals hi ha referència en una despesa feta el vint-i-vuit d'octubre.⁵

L'any següent trobarem despeses per haver portat l'àguila tant a la processó de Corpus com a la de Nostra Senyora d'Agost, igual que havia passat abans amb el drac. En anys posteriors, serà la processó de Corpus, l'única processó consuetudinària en què sortiran àguila i drac.

El mateix any 1557 consta el pagament de seixanta-vuit sous i cinc diners al fuster Bartomeu Samsó per l'armari on guarden l'àguila; i hi ha també el pagament d'una lliura a mestre Joan Ximénez per haver adobat les ales i el cap del drac.

També són precisats els portadors i els músics. A la processó de Corpus el portador fou mestre Serra, guanter, i cobrà dotze sous per fer dansar l'àguila; féu so Pedro Balasans, criat del bisbe, per sis sous.

A la processó de Nostra Senyora d'Agost el portador fou mestre Joan, especificat com a dansador de professió, i els seus fills feren so perquè dansés, tot per vint-i-quatre sous.

3. ÚS DEL BESTIARI

Com ja hem avançat a l'apartat anterior, després d'un any d'introducció en què el nou bestiar és portat a les dues grans processons religioses de consuetud, Corpus i l'Assumpció, continuen sortint només a la de Corpus. Tant per al drac com per a l'àguila vèiem, alhora, una possible motivació immediata en uns fasts de recepció reial, a l'entrada del príncep (1551) i a la de l'emperador (1556).

Hi ha una continuïtat de despeses en treure l'àguila i el drac a la processó de Corpus fins a l'any 1563. Entre el 1564 i el 1566 només consten les

5. Diu: "Item pos en data denou sous paguí a na Marinera dimecres, a .xxviii. de octubre, per lo preu de tretze lliures de candelas de sèu y per tres mans de paper per a fer les lanternes per alimares feren per a la venguda del emperador; féu-ho fer lo senyor canonge Castellbell, obrer.....xviii s." Arxiu] Clapitular del l[leida], *Comptes de l'obra de la Seu, 1556*, f. 19v.

despeses per portar-hi l'àguila i després no consten despeses en cap dels dos entre els anys 1567 i 1576.

En aquest primer període només trobem una despesa excepcional corresponent a l'any 1559, en què el Capítol pagà també les despeses de portar el drac i l'àguila, amb els acompanyaments acostumats, en la processó de gràcies per les paus dels reis (és a dir, la pau amb el rei de França).

El 1577 tornen a sortir les despeses per portar l'àguila a la processó de Corpus i l'any següent ja surten les despeses acostumades per al drac i l'àguila el dia de Corpus. Aquesta represa durarà fins al 1642, ja iniciada la guerra dels Segadors. El segon període d'ús del bestiar serà, doncs, entre 1577 i 1642.

El 1643 no hi ha despesa en cap processó; l'any següent consta explícitament que no se celebrà la processó de Corpus a causa de la guerra i, en canvi, se celebrà de manera extraordinària el dia catorze d'agost. Consta una despesa global de tres-cents nou sous.⁶

No hi torna a haver comptes fins a l'any 1649; el 1652 consta només la despesa en portar l'àguila a la processó de Corpus, despesa que tornem a trobar els anys 1656, 1657, 1659 i 1660. Entre 1661 i 1677 no hi ha cap despesa d'ús ni referència a adobs fets a cap dels dos. El tercer període per a l'ús de l'àguila seria, doncs, entre els anys 1652 i 1660.

De l'any 1671 és la cèlebre acta capitular ja citada per Villanueva en què es fa referència a la destrucció soferta pel drac durant la guerra dels Segadors i a la conveniència de fer-ne un de nou per a la processó de Corpus. Tant Villanueva com Lladonosa prenen aquesta acta com a decisiva per al nou drac; però no fou fins a l'acta del vint de desembre de 1678, que tornà a tractar-se el tema i determinaren que els administradors de l'any següent, juntament amb el canonge Samsó, "tinguen comissió per a fer fer un drach y fer adobar la àguila per a anar a la professó del Corpus".

L'any següent feren fer el drac, però no trobem despeses en l'adob de l'àguila vella; potser ja no tenia remei. El cert és que a partir de 1679 i fins a la guerra de Successió torna a haver-hi les despeses acostumades en fer portar el drac a la processó de Corpus i en els coets pel drac, però no n'hi ha cap per a l'àguila. Aquest seria el tercer període d'ús del drac, també en solitari en aquest cas, com hem constatat el tercer de l'ús de l'àguila.

6. ACL, *Comptes de l'obra de la Seu*, 1644, f. 8v.

En el segle XVI, el drac i l'àguila foren trets encara en alguna ocasió extraordinària, com és l'any 1595, el dia que entrà la relíquia de sant Ramon; la vespra del dia anterior haurien tret també el drac.

Al segle XVII hi hagué també una colla d'ocasions extraordinàries, però sovint els comptes globals amaguen si realment foren trets o no en les celebracions que feren;⁷ sí que podem afirmar que va participar-hi el drac a les festes de la Concepció de Nostra Senyora, el 1619,⁸ i a la processó per celebrar la presa de Buda, el 1686.⁹

4. ACOMPANYAMENT A LA PROCESSÓ DE CORPUS

Els comptes de despeses del Capítol ens permeten seguir amb força exactitud l'acompanyament necessari a aquest bestiari de Corpus. En primer lloc calia que un home dugués la carcassa; un home que havia de ser forçut i sense por al foc i als coets en el cas del portador del drac i, en canvi, un bon dansador qui havia de fer ballar l'àguila.

Sovint la despesa fa referència a l'home que portà el drac o a l'home que dansà/féu ballar l'àguila, però en altres ocasions podem conèixer-ne el nom. Foren portadors del drac: Joan, lo fosser (1552); Farrer de Sant Llorenç (1556); Joan Martines (1559, processó de gràcies per les paus dels reis); Joan Barquer, àlies Martines¹⁰ (1560, 1562, 1563); Mal (1578, 1579); Blasi de Sant Martí (1581); Tomàs Alòs (1582, 1585, 1586); Carreres, soguer (1680); Pere Font (1700, 1701, 1702, 1707).

Foren dansadors de l'àguila: mestre Joan, dansador (1557 a la processó de Nostra Senyora d'Agost); mestre Francesc Serra, guanter (1557 i 1559 a Corpus i a la processó de gràcies per les paus dels reis); Vicent Cornudella (1560, 1561, 1562, 1564, 1565 i 1566); un criat de mestre Miquel Lera, sabater (1563); Pedricó (1577); Joanillo, Juanillo o Juanico (entre 1578 i 1586, amb la possible excepció de l'any 1584, en què no és precisat el portador); Miquel Arbell (1604); el campaner de Sant Joan (1622); mestre Bernat Fuster (1642); Pau Gomar (1656).

7. Aquest és el cas en què ens trobem, per exemple, a les festes del "pare Xavier" (sant Francesc Xavier) el 1620; de la "mare Teresa descalsa" (santa Teresa de Jesús) el 1622; de la naixença del príncep el 1629; de la vinguda del rei Felip IV, el 1632.

8. Consta que van pagar setanta-dos sous per sis dotzenes de coets per al drac (ACL, *Comptes de l'obra de la Seu*, 1619, f. 10v).

9. Pagaren una lliura a l'home que portà el drac a la processó i una lliura i mitja per coets per al drac (ACL, *Comptes de l'obra de la Seu*, 1686, f. 9v).

10. Potser el mateix Joan Martines de l'any 1559.

El salari de portar el drac a la processó era de sis sous els dos primers anys (1551 i 1552), de vuit sous entre 1553 i 1563; i continua essent de vuit sous entre 1578 i 1592; a partir de 1593 es manté la quantitat per processó, però se sumen vuit sous més per la desfilada de la vespra de Corpus i, a partir de 1601, el pagament global al portador del drac és de vint sous (una lliura). A partir de 1623, el portador cobra quatre sous més per dur el drac a la processó que es feia pels claustrs de la Seu a la festa de capvuitada de Corpus.

L'any 1585, s'introdueix la despesa en unes sabates per al drac, que valen sis sous i mig; l'any següent hi despenen set sous, però no hi ha continuïtat. Aquesta sí que hi serà des de l'inici del segle XVII, amb la precisió ja explícita que les sabates són per al portador (és a dir, com un augment de la paga, en espècies, i que cal estrenar i lluir a la desfilada de la vespra i a la processó); la despesa en el parell de sabates és de nou sous anuals des de l'any 1607 fins a l'any 1628, i de deu sous entre 1629 i 1642.

Amb el nou drac fet el 1678, les despeses al portador són generals, sense especificar, i són de dues lliures i setze sous el 1678 i de tres lliures en endavant, amb poques variacions. Encara el 1714, en què no es féu la processó, el procurador de l'obra recull la dada en negatiu.¹¹

Completa l'atrezzo del portador del drac unes "calces" de tela, almenys a partir de l'any 1585; tornem a trobar-ne la despesa el 1598, en què s'especifica que es fan amb tela verda. Entre 1632 i 1633 trobem les despeses en uns valons per al drac, i uns altres per a l'àguila, que devien tancar força més els portadors. També el nou drac consta que duia unes "calces" (1678). Consta igualment, alguns anys, la despesa en uns coixins per poder dur més còmodament el drac (el 1590 despenen vuit sous en quatre coixinets, dos per a l'àguila i dos per al drac; tornen a fer-ne el 1598, per al drac, i el 1680 per a la carcassa del nou drac).

El salari de dansador de l'àguila a la processó de Corpus era de dotze sous des de l'inici, el 1557, fins al 1566; reprès el 1577 amb el pagament només de quatre sous, torna a fixar-se, ara en vuit sous, al 1578, fins al 1580. No sembla que aquests últims anys dansés, per la qual cosa el salari

11. Així: "Item no fas data de tres lliures se acostumave pagar per portar lo drach. és a saber, la vigília del Corpus per Lleida, lo dia del Corpus a la professó y a la que.s fa per los claustrs lo dia de la octava" ACL, *Comptes de l'obra de la Seu, 1714*, f. 9v.

com a portador és el mateix que el del drac. El 1581, Joanillo cobra dotze sous per ballar l'àguila, i aquesta quantitat es manté pràcticament sense variació fins al 1597. El 1598, passa a vint-i-quatre sous i, ja al segle XVII, puja a quaranta sous, però amb la precisió que va també a la processó de la capvuitada, pels claustres.¹² Fora d'algun any de variació —és a dir, algun any en què només es paga per portar-la, possiblement perquè no es troba qui sàpiga fer-la ballar—, el salari del dansador es manté en quaranta sous fins al 1642. Després de la guerra, hi ha un curt període fins a la construcció del nou drac, el 1678, en què els anys que surt l'àguila, surt només a la processó de Corpus, o a la processó de capvuitada, i el màxim de salari ha baixat ja a vint-i-vuit sous.

Si al portador del drac se li paguen, finalment, unes sabates anuals, el portador de l'àguila té unes sabates especials, de color groc, en consonància amb el color daurat del cos de l'àguila, que més aviat sembla que formen part de l'atrezzo. Consta la despesa els anys 1586, 1592 i 1595, en aquest últim a les festes de recepció de la relíquia de sant Ramon; al segle XVII, només consta la despesa l'any 1601, en què compren unes botes blanques de cordovà per cinquanta-vuit sous.

El drac porta com a despesa inseparable la compra de coets per posar i encendre a la boca; ja hem comentat abans que l'any d'introducció del drac, el 1551, sembla que es fan els coets, però la provatura no devia tenir massa èxit, perquè des de 1552 fins a 1563, invariablement, els coets són pagats al pintor, mestre Joan Ximénez, que els fa portar de Cervera,¹³ on —segons és precisat algun any— són comprats a mossèn Cunyat. La quantitat varia entre quatre i sis dotzenes, i la despesa entre una lliura i una lliura i mitja.

El 1578 es reprèn el costum de portar el drac, i paguen una lliura i dotze sous a mossèn Joan Català per fer vuit dotzenes de coets; els dos anys següents en fa més dotzenes encara pel mateix preu, però des de 1581

12. Així, el 1616, trobem: "Item fas data de quaranta sous he pagat al dansador de la àguila per lo dia de Corpus y dia de la octava, per les claustres.....xxxx s." ACL, *Comptes de l'obra de la Seu*, 1616, f. 9v.

13. A Cervera, la tradició de dur l'àguila i el drac a la processó de Corpus com a bestiar i fora dels complexos entremesos tardomedievals s'inicia a la mateixa època de decadència d'aquests. El 1517 ja podem precisar que el Consell paga un ballador de l'àguila prop de la custòdia, acompanyat d'una colla de joglars que fan música. I des de l'any 1538, el pintor cerverí mestre Pere Alegret cobra per deixar el drac per a la processó. Vegeu el nostre estudi *La processó de Corpus i els entremesos. Cervera, segles XIV-XIX* (PAM, en premsa) i, per a la situació d'aquest bestiar a la processó, vegeu *infra*, notes 16 i 17.

fins a 1590 n'hi compren cada any quatre dotzenes per quaranta sous (dues lliures). Els dos anys següents és mestre Rosa qui cobra el mateix per la mateixa feina. El 1593, en compren set dotzenes a mossèn Jeroni Corrià, apotecari, per setanta sous (dues lliures i mitja); aquest any consta ja que el drac sortia també "la vespra de Corpus (...) per tota ciutat", és a dir, a la vigília de la festa en desfilada extraordinària.¹⁴

El 1595 encara els compren a mossèn Corrià (també el 1603); el 1597 i el 1599 a mestre Armengol; el 1600 a mossèn Pau Faiol; entre 1605 i 1613, a mossèn Francesc Alemany, adroguer. La quantitat de coets que es repeteix més anys fins al 1622 és de vuit dotzenes, per noranta-sis sous. A partir de 1623, la quantitat de coets té poca variació, però el preu ja passa gairebé sempre dels cent sous. Les variacions respecte a qui proporciona els coets gairebé són anuals: Joan Ferran, estudiant (1623); Andreu del Mon (1625); mossèn Marta, prevere (1626); Joan Martínez (1627); mossèn Boix (1629 i 1633); mossèn Bajona, droguer (1630); Pere Simerol, droguer (1631 i 1632); Francesc Bullfarines (1634). A partir de 1623, porten també el drac a la processó de la capvuitada; això suposarà un augment en els coets de vuit a nou dotzenes —la dotzena que afegixen és la que es tira durant la processó de la vuitada per la claustra.

Després de la guerra, amb el nou drac a partir de 1678, es manté la triple aparició per les festes de Corpus, però sembla que els coets han de tornar a cercar-se a fora i sovint redueixen la quantitat a quatre dotzenes. En compren a Gaspar Figuerola, els anys 1682, 1688 i 1707; i a Tomàs Llobera (o Lloberia), els anys 1700-1702. Ambdós eren polvoristes o coeters de Falset, com és precisat algun dels anys als comptes.

L'any 1557, comencem a trobar el pagament als acompanyants que anaven al costat del drac, li posaven els coets a la boca i els encenien en el transcurs de la processó; dos fadrins que posaren foc als coets cobren un sou cada un. Als comptes de l'any 1559 és precisada encara més llur funció: "als qui posaven lo foc en los coets y lo acompanyaven y guiaven". Aquests acompanyants, guies i artificiers, eren dos fadrins, o dos homes (de vegades, un), i, gairebé invariablement, cobraven un sou cada un durant el segle XVI. Al segle XVII, potser continuaven anant-hi a sou, però en aquest

14. A la dada de pagament al portador, consta explícitament el fet com a innovació: "Item fas data de deu sous paguï per fer portar lo drach la vespra del Corpus; quatre reals per a qui'l portave y dos sous per al home qui'l guiave; y portaren-lo per tota ciutat: fonc extraordinari dels altres anys x s." ACL, *Comptes de l'obra de la Seu*. 1593. f. 8v.

cas la despesa quedava inclosa en el salari del portador o en la despesa en metxa. Des del final del segle XVI, apareix també algun any la despesa d'un sou, poc més o menys, en metxa per a encendre els coets.

Els coets posats a la boca del drac devien cremar o malmetre sovint aquesta part del drac; consta que els anys 1601 i 1602, mestre Benet Porcella, fuster, amb el seu mosso, estraferen el drac. I el 1601, el 1603, el 1604 i el 1605, mestre Benet comprà cues de bou per fer-li barbes i celles, però la despesa deixa de fer-se probablement perquè cada any devien cremar-se amb els coets; és probable que en endavant, barba i celles fossin simplement pintades, com devien ser abans.

L'àguila porta des de l'inici un acompanyament musical per poder ballar. El 1557, ja hem vist abans que al Corpus féu so el criat del bisbe; i a la processó de Nostra Senyora d'Agost foren els fills de mestre Joan, dansador, els qui feren so. El 1559, "mossèn Miquell Ozias y (...) Nadal per sonar a la dita profesó y fer so a la àguila en lo orguenet" cobraren sis sous; aquest orguenet portàtil era portat gairebé cada any a la processó, però quan podien pagaven un altre tipus de música per al ball de l'àguila, perquè consideraven que el so de l'orguenet hi era poc apropiat. El 1562, foren dos joglars forasters;¹⁵ el 1564, Mata i el seu fill. Els anys 1590 a 1593, paguen quatre sous cada any a un home que sonava un rebequet. I els últims anys del segle XVI i primers del XVII, la despesa i els músics augmenten: dotze sous als homes que feren música (1595); setze sous per fer música al que dansava (1596); trenta sous a Pere Teixidor i dos més (1597); vint-i-quatre sous (1598 i 1599); setze sous a Barullis per dia i vuitada (1601-1603), i vuit sous el 1604.

No tornem a trobar despeses en músics per a l'àguila fins després de la guerra dels Segadors; en l'endemig, només hi va l'orguenet tocat per mossèn Francesc Balaguer. Els anys 1656 i 1659, feren la música Joan Gombau i altres menestrils, i costaren una lliura i vuit sous el 1656, i quatre lliures el 1659.

Al costat dels músics, hi ha també força despeses a acompanyants, que guiaven l'àguila. Als comptes de l'any 1559 —vegeu annex—, consta que mestre Joan Ximénez, pintor, va pintar "unes vergues y croses (...) per a sustenir l'àguila". En endavant, apareix quasi sempre la despesa de dos sous

15. Així: "Item fas data de quatre sous paguí lo dia mateyx a dos juglars forastés qui feren so a la àguila en dita profesó, en lo any present, perquè no servia lo so del organet..... iiiii s." ACL, *Comptes de l'obra de la Seu*, 1562, f. 12r.

als dos homes que acompanyaren i guiaren l'àguila, probablement portadors d'aquestes barres que devien sostenir la carcassa i permetien descansar al dansador de l'àguila, en aquells moments en què la processó s'aturava. Al segle XVII, la despesa habitual per guiar l'àguila és de quatre sous, més dos sous per un ventall; sovint, també, la despesa es troba inclosa en compte global amb el salari del dansador. Des del final del segle XVI retindrà aquest càrrec d'acompanyant i guia el fuster i el passarà al seu fill; mestre Benet Porcella, fuster, guià o acompanyà l'àguila almenys des de 1599, i Josep Porcella, fuster, fill seu, el substituï algun any i després en prengué el càrrec entre 1630 i 1642.

Una altra despesa típica de portar l'àguila a la processó era el fet de comprar un colom o un colomí per posar a la boca de l'àguila cada vegada que sortia en processó. Aquesta despesa era fixa, puix que necessàriament l'àguila havia de portar el colomí a la boca a causa del seu caràcter simbòlic. Durant el segle XVI, pagaven a l'entorn de dos sous i mig per colomí; i tres sous per colomí al XVII.

5. LLOC QUE ELS CORRESPONIA I SIGNIFICACIÓ

Mentre atrezzo i acompanyament eren força visibles a través de l'anàlisi dels comptes de despeses i no ens calia anar a altres fonts per conèixer-los, aquests altres punts resten a la fosca des d'aquest context. Caldria veure ara ordinacions de la processó de Corpus lleidatana per poder precisar amb total seguretat els llocs on anaven el drac i l'àguila.

Coneixem el *Reglament de la Professó del Santíssim Corpus Christi fet l'any 1452* publicat per Serra Ràfols (1928) i reproduït després per Luis Rubio (1949 i 1973), que l'estudia, igual que Josep Lladonosa (1964, pàgs. 60-64). És anterior, però, a la introducció del bestiari que considerem. Al seu estudi, Rubio dóna també una sèrie de variacions en els itineraris de la processó de Corpus durant el segle XV (1973, pàgs. 62-63), però es manté a l'àmbit tardomedieval, tan sols amb alguna escadussera referència als inicis del segle XVI.

Josep Lladonosa sí que passa a donar dades de la continuïtat de la processó de Corpus a l'edat moderna: apartats "La procesión en los siglos XVI y XVII. La Custodia gòtica. "Castells de focs" i "La procesión del Corpus en la Catedral nueva. Ceremonial municipal sobre la misma" (1964, pàgs. 68-76). I n'introdueix de noves, fruit d'una ampliació de la recerca directa, a la seva monumental *Història de Lleida* (1972 i 1974).

Ni l'un ni l'altre, però, han donat a conèixer noves reglamentacions a l'estil de la de 1452 que permetin veure l'ordenació de la processó a l'edat moderna.

La similitud d'ordre que trobem a les reglamentacions conegudes d'altres poblacions catalanes permet suposar la situació lògica d'aquest bestiari a la processó lleidatana.

A la processó valenciana de Corpus de l'any 1547 trobem "Lo drach ab sancta Margarita" a la secció inicial de la processó, abans de les roques, mentre "La aguila y los euangelistes" es troben al final, just abans de l'àngel custodi i la custòdia, segons podem veure a la transcripció publicada per Manuel Carboneres (1873, pàg. 73).

A la processó de Corpus de Girona trobem la introducció del gegant, el drac i l'àguila ja a l'any 1513 que, a parer de Julián de Chía, haurien estat una novetat feta a imitació d'una població on ja es trobaria afermat un bestiari més ampli encara, Barcelona (1895, pàg. 67). Igual que a Barcelona, el drac va a l'inici de la processó, amb la part més popular i sorollosa, mentre l'àguila es troba darrere de la bandera municipal, prop de la custòdia (Chía segueix en aquesta part els estudis de Jaume Ripoll i de Josep Puiggarí per a la ciutat de Barcelona).

Tot acostant-nos a Lleida, podem aduir també l'exemple de Cervera, d'on han restat conservades força ordinacions. A l'ordinació de l'any 1514 trobem ja, a l'última secció ("Orde de la professó") i després de la Vera Creu, l'àguila de la confraria de Sant Joan seguida dels sonadors d'instruments de corda; segueixen els diaques i sotsdiaques, els àngels i la custòdia.¹⁶ El 1546 apareixen a l'inici de la processó ("Orde dels entramessos"), el drac i els cavalls cotoners; i a l'última secció, en la mateixa situació que al 1514, l'àguila de la confraria de Sant Joan;¹⁷ estructura que es mantindrà força temps amb poques variacions.¹⁸

És ben probable, doncs, que el drac anés també a la primera part de la processó de Corpus lleidatana, secció sorollosa i popular com era característica comuna a les altres processons de Corpus catalanes. L'àguila,

16. [Arxiu] H[istòric] C[omarcal] del C[ervera], F[ons] M[unicipal], *Ordinacions i crida de Corpus, 1514*, f. 3r.

17. AHCC, FM, *Ordinacions i crida de Corpus, 1546*, ff. 2v i 3v.

18. Per la nota 13 podem pensar que és probable que el drac ja anés en aquesta posició capdavantera l'any 1538, en què en comencem a trobar les despeses.

en canvi, amb el colomí a la boca i amb un acompanyament de música força més suau que el d'inici de processó, dansaria poc abans de la custòdia.

Quant a la significació simbòlica, la de l'àguila és força clara arreu de l'àmbit català. L'àguila amb el colomí era la representació simbòlica de sant Joan Evangelista, essent el colomí el senyal que la seva veu era inspirada per l'Esperit Sant.

Ja a la cèlebre ordinació de la processó de Corpus de Barcelona de l'any 1424, l'àguila va tota sola, després dels apòstols i abans que els àngels músics, els ciris blancs i els cantors, únics elements que la separen de la custòdia, que va envoltada dels quatre evangelistes, segons podem veure a la relació continguda al *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, editat per Agustí Duran i Josep Sanabre (1930, pàg. 20). En aquesta mateixa ordinació trobem dos dracs, un, "lo drach", acompanyant santa Margarida, entre les representacions a càrrec dels frares de la Mercè; i un altre, "lo víbre", que anava a l'últim grup de representacions, a càrrec de l'església de Santa Maria del Mar, després de sant Jordi a cavall (1930, pàgs. 19 i 20).

Per a la significació del drac hi ha una colla de teories que en rastregen el significat al món asiàtic com podem veure, per exemple, al capítol quart de l'obra de Francis George Veri, *The Spanish Corpus Christi Procession: a Literary and Folkloric Study*, dedicat íntegrament a la "tarasca" (1962, pàgs. 51-76); però el mateix Veri constata l'existència d'una significació estrictament cristiana en la relació amb santa Marta, explicitada a la *Llegenda àuria* de Jaume de Varazze. Santa Marta domina el drac o tarasca, com santa Margarida venç el diable que la tempta o, menys simbòlicament, sant Jordi venç el drac que amenaça la princesa. Sembla força clar que als entremesos medievals, el drac representa el paganisme, el pecat o el mal, vençut per la santedat cristiana.

Deslligat, però, dels entremesos, el drac renaixentista i barroc, sorollós amb la colla de coets o focs grecs que li posen a la boca a partir del segle XVI, potser fa pensar encara en les forces infernals (a l'inici de la processó de Corpus medieval catalana hi havia hagut, en general, el ball de diables). De tota manera, és una força dominada, amb la qual hom juga i es diverteix: més propera al mal vençut, domesticat, que no al perill infernal.

L'única referència d'explicació que trobem a Lleida, a les actes de l'any 1671, quan es vol construir un nou drac, ha perdut les arrels simbòliques cristianes i ha nostrat ja la bèstia a la pròpia història: "ans de les guerres per compte del Capítol se aportave un drach a la proffessó del Corpus en

memòria del que matà lo compte de Barcelona en la montanya de Montserrat”.

BIBLIOGRAFIA

- BUSQUETA/MACIÀ 1995: Joan J. BUSQUETA, Montserrat MACIÀ, Anna OLIVER, *Reculls d'Història*. Lleida, 1995.
- CARBONERES, 1873: Manuel CARBONERES, *Relación y explicación histórica de la solemne procesión del Corpus, que anualmente celebra la ciudad de Valencia...* València, 1873.
- CHÍA, 1895: Julián de CHÍA, *La festividad del Corpus en Gerona*. Girona, 1895.
- DURAN/SANABRE, 1930: Agustí DURAN I SANPERE, Josep SANABRE (ed. de) *Llibre de les solemnitats de Barcelona*. Volum I, Barcelona, 1930.
- LLADONOSA, 1964: Josep LLADONOSA I PUJOL, *La eucaristia en Lérida*. Lleida, 1964.
- LLADONOSA, 1972: ..., *Història de Lleida*. Volum I. Tàrraga, 1972.
- LLADONOSA, 1974: ..., *Història de Lleida*. Volum II. Tàrraga, 1974.
- RUBIO, 1949: LUIS RUBIO GARCIA, *Introducción al estudio de las representaciones sacras en Lérida*. Lleida, 1949.
- RUBIO, 1973: ... , *Estudios sobre la Edad Media española*. Murcia, 1973.
- SERRA, 1928: E. SERRA RAFOLS, “Crida de Corpus (s. XVI)”, a *Vida Lleidatana*, III, núm. 51 (01-07-1928), Lleida, pàg. 204.
- VERI, 1962: Francis George VERI, *The Spanish Corpus Christi Procession: A Literary and Folkloric Study*. València, 1962.
- VILLANUEVA, 1851: Jaime VILLANUEVA, *Viage literario a las iglesias de España*. Volum XVI. *Viage a Lérida*. Madrid, 1851.

ANNEX DOCUMENTAL

1551

Mandatos del reverent Capítol.

(...)

Item fas data de sis-cents sous doní a mestre Joan Ximénez, pintor, los quals li donava lo reverent Capítol per la fetxura y pintura de la figura del drac ab mandato del reverent Capítol. Dic

DC s.
10v

Item pos en data sis sous paguí dit dia al qui portà lo drac

vi s.
12r

Item fas data de vint sous doní a mestre Miquell Ozias, spaser, per lo preu de deu liures de pólvora li comprí per a les alimares quant entrà lo príncep y per als coets del drac. Per tot

xx s.

(...)

Item fas data de tres sous doní a mestre Mas, lo torner, dimats a .xi. de agost, per lo preu de un molle per a fer coets per al drac

iii s.

(...)

Item fas data de trenta-dos sous y vuyt dinés paguí dit dia per lo preu de .xiiii. alnes de anxeu comprí de mossèn Arnau de la Carrera per fer una cuberta per al drach

xxxii s. viii d.
14r

Item fas data de quaranta sous doní a mestre Gaspar Merola, sarraler, per a la farramenta ha feta segons conste en son compte y albarà. Dic

xxxx s.
14v

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1551.*

1552

Item fas data de sis sous doní a Joan, lo foser, lo dia del Corpus per portar lo drac en la professó. Dic vi s.

Item fas data de trenta-dos sous doní a mestre Ximénez, pintor, per lo preu de sis dotzenes de coets féu portar de Cervera per al drac, a raó sinc sous la dotzena y per lo port dos sous, per tot xxxii s.

(...)

Item fas data de sis sous doní dit dia [Verge Maria d'Agost] a Joan, lo foser, que portà lo drac en la professó vi s.

14r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1552.*

1556

(Marge:) Commissio.

Dicta die .xxii. junii anno presenti convocati domini decanus, Olzinelles, Castellbell, Suelbes, Montagut, Antist, Jover, Cerveró, Juneda major, Juneda menor et Moliner menor, cometeren als degà y Castellbell fassen fer una àguila com la de Barzalona per a la professó del Corpus.

ACL, *Actes del Capítol, 1556, f. xxviir.*

Item ffas data de mill y dos-cents sous doní a mestre Joan Ximénez, pintor, li donaven per les mans y fexura de una figura de una àguila à feta per a la present yglésia ab tres mandatos del reverent Capítol M

i CC s.

15r

Item ffas data de trenta-y-un sou doní a mestre Joan Ximénez, pintor, per lo preu y port de sis dotzenes de coets féu portar de Cervera per a posar al drac, a raó de sinc sous la dotzena, y per lo port un sou; per tot xxxi s.

Item ffas data de vuyt sous doní lo damunt dit dia
[Corpus] a.n Farrer de Sanct Lorens per portar lo drac
en la professó

viii s.
16r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1556.*

1557

Primo ffas data de quaranta-vuyt sous y vuyt dinés
per los claus avem pres de sa casa per al campanar
y per al armari de la àguila y per al moniment de la
Semmana Sancta, y per les taxxes; per tot li doní
dits

xxxviii s. viii d.
7v

Item ffas data de sis sous doní a Pedro Balasans,
criat del s. bisbe, per sos treballs de fer so a la àguila
en la profesó del dia del Corpus, ab mandato del
reverent Capítol

vi s.

Item ffas data de vint-y-quatre sous doní a mestre
Joan, lo dansador, y a sos fils; a ell per dansar la àguila
en la profesó del dia de la Verge Maria de Agost, y
a sos fills per fer so, ab mandato del reverent Capí-
tol

xxiii s.
10v

Item ffas data de trenta-y-un sou doní a mestre Joan
Ximénez, pintor, per lo preu y port de sis dotzenes de
coets féu portar de Cervera per a posar al drac, a raó
de sinc sous la dotzena y per lo port un sou; per
tot

xxx i s.

Item ffas data de vuyt sous paguí lo dia del Corpus
al home qui portà lo drac en la profesó; y dos sous
ha dos fadrins que anaven ab ell per posar foc; per
tots

x s.

Item ffas data de dotze sous doní a mestre Serra,
guanter, per son treball de dansar la àguila en la profesó
del dia del Corpus del any present

xii s.

Item ffas data de divuyt dinés doní a la viuda Frexineta per lo preu de un colomí per a posar en la boqua de la àguila, y dos dinés per ha un ventall per al qui la porte, dita àguila

i s. viii d.
12r

Item pos en data cexanta-vuyt sous y sinc dinés doní a mestre Bortomeu Sansó per lo desbastir y bastir lo armari hont està la àguila y per la fusta sua y posà per a portes; y per los cayrons y mans dels pilàs hont diu misa lo s. bisbe; per tot li doní dits

Lxviii s. v d.
14r

Item ffas data de divuyt dinés doní a mossèn Joan Turmeda per lo preu de un colomí li comprí per a la àguila lo dia de la Verge Maria de Agosti

s. vi d.

Item ffas data de vint sous doní a mestre Joan Ximénez, pintor, per les mans, drap y vetes de dotze cabelleres féu per als apòstols que van en la profesó de la Verge Maria de Agost, y per lo adob de les ales y cap del drac, y cap del de les figures dels àngels; per tot dic li doní

xx s.
14v

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1557.*

1559

Item ffas data de dotze sous doní a mestre Francesc Sarra per son salari de portar la àguila en la profesó del dia del Corpus del any present MDLviii

xii s.

Item ffas data de divuyt dinés paguí lo damunt dit dia vint-y-dos dinés a mossèn Turmeda divuyt per lo preu de un colomí y per dos ventalls quatre dinés; per tot

i s. x d.

Item ffas data deu sous paguí lo damunt dit dia; al qui portà lo drac, vuyt sous y dos sous als qui posaven lo foc en los coets y lo acompanyaven y guiaven

x s.

Item ffas data de sis sous doní lo damunt dit dia a mossèn Miquell Ozias y a.n Nadal per sonar en la dita profesó y fer so a la àguila en lo orguenet vi s.
(.)

Item ffas data de vint-y-sis sous y sis dinés doní a mestre Joan Ximénez, pintor, per lo preu y port de sinc dotzenes de quoets féu portar de Cervera per al drac per a la profesó del Corpus, a raó de sinc sous la dotzena, y per lo port divuyt] dinés xxvi s. vi d.
12v

Item ffas data de vint-y-quatre sous doní a mosèn Bagà, lo pintor, per lo preu de quatre dotzenes de quoets féu per al drac a vuyt de maig, per a la professó de les graties de les paus dels Reys, a raó de sis sous dotzena xxiii s.

Item ffas data de vuyt sous doní a.n Joan Martines per sos treballs de portar lo drac en dita profesó, y dos sous als qui.ll quiaven y posaven foc als quoets; per tots paguí deu sous x s.

Item ffas data de dotze sous doní a mestre Francesc Serra, guanter, per son treball y salari de portar la hàguila en dita proffesó xii s.

Item ffas data de divuyt dinés doní a mossèn Joan Turmeda per lo preu de un colomí per a la boqua de la àguila en lo damunt dit dia, anant en la profesó i s. vi d.
15v

Item ffas data de trenta-sis sous doní a mestre Joan Ximénez, pintor, per lo adob de les ales de la àguila y drac, y choa, y per lo adob de les ales dels àngels y per unes vergues y croses pintà per a sustenir l'àguila; y pintar y daurar la cetra y lansa que porte lo àngel Raphaell, y per lo preu de deu liures de aygua cuyta nos vené per a la obra; per tot xxxvi s.
16r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1559.*

1560

Item ffas data de dotze sous doní a.n Cornudella en lo damunt dit dia [Corpus] per lo treball de portar la àguila en la profesó xii s.

Item ffas data de divuyt dinés paguí lo damunt dit dia a mossèn Joan Turmeda, prevere, per lo preu de un colomí per a la boqua de la àguila, y sis dinés per lo preu de tres ventals ii s.

Item ffas data de deu sous paguí lo damunt dit dia a.n Joan Barquer per son salari de portar lo drac, ab dos sous que doní als qui posaven lo foc en los quoets x s.

Item ffas data de sis sous doní a.n Nadal en lo damunt dit dia per son salari de sonar lo org[ule y fer so a la àguila per a què balàs en la profesó, en lo any present vi s.

(...)

Item ffas data de vint-y-sinc sous doní a mestre Joan Ximénez, pintor, per lo preu y port de sinc dotzenes de quoets féu portar de Cervera per a la boqua del drac, per a la proffelsó del Corpus, a raó de sinc sous la dotzena xxv s.
12r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1560.*

1585

Dates fetes en la festa del Corpus en lo present any de 1585.

(...)

Item fas data de quoranta sous doní a mossèn Joan Cathalà per los cohets ha fets per al drac, com conste per albarà xxxx s.

Item fas data de dotze sous doní a Juanillo per ballar la àguila y dos sous als ajudants, y tres sous y mig lo colomí, que tot és xvii s. vi [d.]

- Item fas data de deu sous doní a.Lós per portar lo drac vuit sous per ell, y dos sous per als que.l guien
 (...) x s.
- Item fas data de sis sous doní a mossèn Francesc Balaguer per sonar l'orgue en la proffessó; à-y albarà vi s.
- Item fas data de dotze sous doní a.n Melchior Ximenes, pintor, per fer adobar les ales del drach y pintar les calces del drach; à-y albarà xii s.
- Item fas data de vuit sous y mig paguí per fer unes calçes al drac; sinc sous la tela y tres sous y mig de mans viii s. vi [d.]
- Item fas data de sis sous y mig per unes sabates al drac vi s. vi [d.]
 12v
- Item fas data de vint sous doní a dit Ardio [ferrer] per deu tasions de ferre à fet per a la líbria, conste per albarà xx s.
 15r
- ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1585.*

1595

Dates del que se ha gastat lo dia que entraren la relíquia de sant Ramon.

Primo fas data de cent sous he pagat a mossèn Corrià per deu docenas de cohets per a el drac, consta en al[barà] C s.

Item fas data de vint-i-quatre sous he pagat al home portà lo drac la vespra y dia entrà la relíquia de sant Ramon xxiiii s.
 7v

Item fas data de dos sous doní al home portà los cohets per a el drac ii s.

Item fas data de dotze sous paguí al home portabe el àguila	xii s.
Item fas data de quatre sous paguí a mestre Benet per guiar lo home portave el àguila	iiii s.
Item fas data de tres sous per un colomí per el àguila	iii s.
Item fas data de dotze sous paguí als homes feren música per a ballar la hàguila	xii s.
Item fas data de sis sous paguí per unas çabates per a l'ome ballabe la hàguila	vi s.
Dates en lo que se ha gastat en la festa del Corpus en lo present any 1595.	
(...)	
Item fas data de vuytanta sous he pagat per vuyt dotzenes de cohets per a el drac; consta en alba[rà]	Lxxx s.
Item fas data de vint sous he pagat al home que portabe lo drac la véspera y dia del Corpus, és ordinari	xx s.
Item fas data de dotze sous paguí al home bayllabe la àguila, és ordinari	xii s.
Item fas data de tres sous per un colomí per a el àguila	iii s.
Item fas data de quatre sous paguí a mestre Benet per guiar el home portabe el àguila	iiii s.
	8r
Item fas data de dotze sous paguí als homes feren música per a ballar la àguila	xii s.
Item fas data de sis sous paguí a mossèn Balaguer per tocar lo orgue; consta en albarà	vi s.
	8v

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1595.*

1597

Item fas data de coranta y quatre sous é pagat per unes pells daurades envià lo senyor canonge Babau per remendar l'àliga, heren vuyt pells	xxxxiiii s. 8r
Dates de la professó del Corpus y altres gastos.	
Primo fas data de vuytanta-quatre sous per los cohets del drach, a mestre Armengol; albarà	Lxxxiiii s.
Item se ha pagat per la rama del dia del Corpus a Juan Gotsens trenta sous	xxx s.
Item fas data de vint sous é pagat al portant lo drach; albarà	xx s.
Item fas data de dotse sous é pagat per fer ballar l'àliga	xii s.
(...)	
Item fas data de trenta sous se ha pagat per fer música a Pere Teyxidó de aspa (?) y dos més per la professó del Corpus; albarà	xxx s.
Item fas data de dotse sous é pagat per tallar y picar pelletes per a remendar l'àliga	xii s.
Item fas data de vuyt sous é pagat a mestre Benet per los treballs de adobar y encolar l'àliga	viii s.
Item fas data de quatre sous é pagat a mestre Benet per a acompanyar l'àliga per la professó	iiii s.
Item fas data de dos sous y sis per lo colom de l'àliga	ii s. vi [d.] 10r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1597.*

1598

Dates fetes del gasto de la professó del Corpus en 1598.

Primo fas data de vuytanta sous é pagat per vuyt dotsenes de cohets, a raó 10 sous per dotsena Lxxx s.

(...)

Item fas data de tretse sous é pagat per pintar les calses del drach y fer fer uns coyxins al portant lo drach, per la llana, mans y per tot junt se ha pagat xiiii s.

(...)

Item fas data vint sous he pagat al portant lo drach lo dia del Corpus y la vespra xx s.

Item fas data de vint-y-quatre sous é pagat per fer ballar y portar l'àliga a la professó del Corpus xxiiii s.

Item fas data de tres sous é pagat del colomé porte l'àliga iii s.
8v

Item fas data de dotse sous é pagat a mossèn Balaguer per los portans l'orguenet y per tocar, al dit mossèn Balaguer xii s.

Item fas data de vint-y-quatre sous é pagat al dansador per fer música, al dansador l'àliga xxiiii s.

Item fas data de onse sous per onse palms de tela verda serví per unes calses al portant lo drach xi s.

Item per les mans, dos sous vuyt dinés, a mestre Guiu, calsater ii s. viii [d.]
9r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1598.*

1599

Dates fetes del gasto de la professó del Corpus del present any 1599.

Primo fas data de vuytanta sous é pagat a mestre Armengol per vuyt dotsenes de cohets, a x sous per dotsena, per al drach, a la vespra y professó del Corpus Lxxx s.

(...)

Item fas data de vint sous é pagat al qui porte lo drach la vespra y dia del Corpus xx s.

Item fas data vint-y-quatre sous é pagat al dansador de l'àliga xxiiii s.

Item fas data de tres sous per lo colomí de l'àliga iii s.

(...)

Item fas data de dotse sous é pagat a mossèn Balaguer, y són per sonar y fer portar l'orguenet a la professó del Corpus xii s.

Item fas data de xxiiii sous é pagat per la música al dansador per fer dansar l'àliga xxiiii s.

Item fas data de iiii sous é pagat a mestre Benet per acompanyar l'àliga per la professó iiii s.

Item fas data de Dxxvii sous é pagat a mestre Francesc Olzina per dos dotsenes y sis pelletes de cabrit cubertes de hor fi per a renovar l'àliga; conste ab albarà Dxxvii s.

Item fas data de CLxxxviii sous é pagat per dos dotsenes de pelletes colorades de hor y pell que, per ésser falses, no pogueren servir per a l'àliga sinó per fer calses al portant l'àliga, conste per albarà CLxxxviii s.

Item fas data de xx sous é pagat per ports de les capsas de les sobredites pelletes xx s.

Item fas data de xvi sous me retinch per lo llens fore menester per a les calses de l'àliga; y per les mans y color iiii sous. Tot és xx sous xx s.

Item fas data de dotse sous é pagat a mestre Salvador Vela, sabater, per fer uns borseguins y picar les pelletes de la calsa del dansador de l'àliga; per tot xii s.

Item fas data de ii sous é pagat per les tachetes colorades serviren per al cap de l'àliga ii s.

Item fas data de coranta-vuyt sous y nou diners
é pagat per rahó de sis canes llens gasconí, a 7 sous
6 [diners] per cana, per a endrapar l'àliga xxxviii s. viiii d.

Item fas data de dotse sous é pagat per 4 lliures
de aygua cuyta per asentar lo llens y plomes al cos de
l'àliga xii s.

Item fas data D sous é pagat a mossèn (?) Barry
per los treballs de renovar y pintar lo cap y cos de l'àliga
y per pintar quatre columnes del monument de Nostra
Senyora de Agost; per tot se li donaren D sous D s.
8r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1599.*

1600

Dates fetes del que se ha gastat en la professó y
dia del Corpus de 1600.

Primo fas data de vuytanta sous é pagat a mossèn
Pau Fayol per vuyt dotsenes de cohets per al drach,
a rahó x sous la dotsena Lxxx s.

(...)

Item fas data de vint sous é pagat al portant lo drach
la vespra y dia del Corpus xx s.

Item fas data de vint-y-quatre sous é pagat al
dansador de la àguila, dich xxiiii sous xxiiii s.

Item fas data de tres sous é pagat per lo colomí
se pose a la àguila iii s.

(...)

Item fas data de dotse sous é pagat a mossèn
Balaguer per sonar y fer portar lo orguenet a la professó
del Corpus xii s.

Item fas data de setse sous é pagat a Barulls per
fer música al dansador de la àguila xvi s.

Item fas data de iiii sous é pagat a mestre Benet per acompanyar la àguila iiiii s.

Item fas data de vuytanta-quatre sous é pagat per sis pelletes a mestre Olzina, de Barcelona, cubertes de hor fi, serviren per a acabar de cobrir l'àguila en lo any 1600 Lxxxiii s.

Item fas data de dotse sous é pagat, so és, vuyt sous per tallar y picar les pelletes y quatre sous per fer-les asentar, a mestre Benet xii s.
7v

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1600.*

1616

Dates fetes en pagar la professó de Corpus en lo any 1616.

Primo fas data de noranta-sis sous he pagat per vuit dotsenes de cuets per al drac, a rahó de dotse sous dotsena Lxxxxvi s.

Item fas data de dos sous per fer tirar los masclets ii s.

Item fas data de vint-i-set sous he pagats per nou lliures de pólvora xxvii s.

Item fas data de quaranta sous he pagat al dansador de la àguila per lo dia de Corpus y dia de la octava, per les claustrs xxxx s.

Item fas data de de [sic] dos sous per lo ventall se donà al dansador ii s.

Item fas data de sis sous per un parell de colomins vi s.

Item fas data de quatre sous he pagats al acompanyador de la àguila iiiii s.

(...)

Item fas data de vint sous he pagat al portant del drac xx s.

Item fas data de dos sous per metxa per donar foc
als cuets ii s.
9v

Item fas data de nou sous per un parell de sabates
per al portant del drac viiii s.
10r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1616.*

1633

Item fas data de 1 lliura he pagat a mestre Porsella
per adobar les ales del drag y fer-li una ballona xx s.

Item fas data de 12 lliures 11 [diners] he pagat per
uns balons per a la àguilla, los quals envià de Barsalona
lo senyor canonge Bessorà; albarà CCLii s. xi [d.]
9r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1633.*

1652

Item fas data de 16 s. paguí a mestre Porcella, fuster,
ço és, 4 sous per a acompanyar la àguilla a la professó,
4 sous per un colom, 4 sous per lo home aportava la
àguilla y 4 sous per alçar las barrades de la iglésia ll. 16 s.
5v

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1652 [i 1653].*

1671

[20 deembre]

(al marge:) Que.s fase un drach.

Item deliberarunt que attès ans de les guerres per
compte del Capítol se aportave un drach a la proffessó
del Corpus en memòria del que matà lo compte de
Barcelona en la montanya de Monserrat, que per ço

se'n fase hun ab que no coste sinó sinquanta lliures,
poch més o manco.

ACL, *Actes del Capítol*, 1671, f. 81r.

1677

[20 de setembre]

(marge:) Que.s fasse un drach y se adobe la àguila.

Item deliberarunt que los senyors canonges que seran administradors de la obra junt ab lo senyor canonge Sansó tinguen comissió per a fer fer un drach y fer adobar la àguila per a anar a la professó del Corpus.

ACL, *Actes del Capítol*, 1677.

1678

Item fas data de vint-i-vuit reals he pagat al home
aportà lo drac a la festivitad de Corpus Christi; dich 2 ll. 16 s.
8r

Item fas data de quatorse reals he pagat ha
Rodrigues per pintà les calces del drac 1 ll. 8 s.

Item fas data de quaranta-y-vuit reals per los cuets
disparen ab lo drac, la vespra y festa del Corpus Christi
y cap de octava 4 ll. 16 s.
8v

Item fas data de denou reals y mig he pagat a la
soguera del Cap pont per dos soguetes y unes sigles
per al drac; dich 1 ll. 19 s.
10r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu*, 1678.

1700

Item fas data de tres lliures he pagat a Pere Font
per portar lo drach, és a saber, la vigília del Corpus

per Lleyda, lo dia del Corpus a la professó y la octava
del Corpus a la professó se fa per los claustros, y en
lo present any; dich

3 ll. s.

8r

Item fas data de quatre lliures setse sous he pagat
a Thomàs Llobera, coeter de Falset, per quatre dotsenes
de coets, a dos sous quiscun, per al drach per a la
festivitat del Corpus Christi; dich

4 ll. 16 s.

11r

ACL, *Comptes de la obra de la Seu, 1700.*